

המשלחת הסובייטית: פלישבסקי (מרכז) יחווידובה (שמאל)

היא השגת שלום בין ישראל וארצות-ערב, עלידי פיתרון כל הבעיות בדרך שתקבל על דעת כל הצדדים. אך עד כה לא נקטה ברית-המועצות יוזמה ברורה להשגת מטרה זו. מישאלתנו היא, אדוני ראשיה-המשלה, שתשתמש בהשפעה הרבה שיש לממשלתך במדינות ערב ככלל, ובקהילה הערבית המאוחדת בפרט, כדי לקדם את עניין השלום בין העמים השמיים. אני מבטיחך נאמנה כי אצלנו, שוחריה-שלום בישראל, תמצא כל יוזמה כזאת הד רב, והיענות חיובית.

★ ★ ★

רשה נא לי, אדוני ראשיה-המשלה, להוסיף הערה אישית להרצאה זו של מיש-אלותינו ושאלותינו.

כמו כל בני גילי העיבריים בארץ-ישראל, חונכתי משחר נעורי לשינאת ברית-המועצות. למדתי כי הקומוניזם והציונות היו מאז ומעולם אייבים בנפש, וכי אין גשר וקשר בין ברית-המועצות והתנועה הלאומית העיברית.

אולם בגבור מלחמת-השיחרור העיברית, נסתבר לנו כי היתה זאת שגיאה גסה. לוחמי המחתרת, ובראשם לוחמי-הרצח-ישראל, הכריזו מלחמה על האימפריאליזם הבריטי, חירפו את נפשם כדי לגרש את הצבא הזר מעל אדמת מולדתנו, וביקשו את עזרת ברית-המועצות במאבק צודק זה.

בקשה זו מצאה אוזן שכתב אצל ממשלת ברית-המועצות, ובסתיו 1947 הורה מנהיג ברית-המועצות דאז, מר יוסף סטאלין, לשר-החוץ הנוכחי, מר אנדרי גרומיקה, להצביע בעד הקמתה של מדינת ישראל.

ללא תמיכה זו, ספק אם היתה המדינה קמה. לא שכחנו זאת — ולא שכחנו את התנאים המדיניים שהולידו מופנה זה.

באחד באפריל, 1948, בהיותי טוראי בצבא ההגנה, עורתי לפרוק בנמל תל-אביב את הנשק הראשון שהגיע אלינו מארצות הקומוניזם. לעולם לא אשכח את הרגשת האושר שאחזה בנו כאשר עמלנו, במשך לילה שלם, לנקות את הרובים הצכיים החדשים מן הגרזין שכיסה אותם. למחרת היום פתחנו במיבצע נחשון עטור-ההצלחה. בעזרת הנשק שבא אלינו ממחנה הסוביאליזם, כבשנו את הדרך לירושלים — ובאחד הרגעים הגדולים של חיי, בפסח 1948, עלינו לירושלים בירתנו, בשיירה אדירה, שהיתה כולה מצויידת בנשק זה. למרבה הצער לא החזיקה הידידות הישראלית-סובייטית, בה נולדה מדינתנו, מעמד. לא אסתר את דעתי כי האשם העיקרי לכך רובץ על ממשלת מדינתנו, שנטשה עד מהרה את עמדתה הניטרלית ונחפזה להתחבר שוב עם כוחות האימפריאליזם.

אולם מה שהיה פעם — יכול לקרות שוב.

אני סבור כי ייתכן שינוי דרמטי. אך בטוחני כי אפשר לחולל את השינוי המיוחל בתכונה ובהדרגה.

מרכז הפעולה השמית, גוף רעיוני שיש לי הזכות להשתייך אליו, החליט השבוע לבקש את ממשלת ברית-המועצות להזמין לארצה משלחת של אנשי-שם בלתי-תלויים, בראשות אישיות כמו ברטראנד ראסל או מארטין בובר, שתוכל לעמוד במקום על תנאי חייהם של יהודי ברית-המועצות, ולמסור לכל העולם תשובה מוסמכת לשאלות שהעלינו במכתבי זה. משלחת כזאת, שהרכבה יעמיד אותה מעל לכל ספק וחדש ביחס לי אויביקטיביותה המוחלטת, תוכל לשים קץ, אחת ולתמיד, לכל העלי-לות, השמועות, הכפפות וההששות, וכך תטהר את האווירה מאדי הרעל שהופצו בידיים זדוניות.

כאשר הועלתה הצעה זו רשמית בפי ידידי, מר נתן ילין-מור, מפקד לח"י לשעבר, בחגיגת הידידות שנתקיימה השבוע, השיב אחד מחברי המשלחת הסובייטית, כי שערי ברית-המועצות פתוחים לכל ישראלי המבקש לבוא ולראות. אולם ביקורים פרטיים אינם יכולים לשמש תחליף למשלחת כזאת, שתיתן לה כל האפשרות לסירי, לשאול ולברוק את הבעיות שהזכרתי.

אני מקווה שממשלת ברית-המועצות תעניין בכובד-ראש בהצעה זו, ותיענה לה.

★ ★ ★

אתה, אדוני ראשיה-המשלה, יזמת מיבצע בינלאומי אדיר להפגת המתחות בעולם ולהרחקת סכנת המלחמה. זכית לראות שכן לעמלך בחתימת הסכם-מוסקבה המפורסם, אשר יביטח את מקומך, בצד הנשיא ג'ון קנדי המנוח, בכל ספרי ההיסטוריה, לדורי-דורות. מי יתן ואדוני ייזום מיבצע דומה, כדי לשים קץ לאיבה והשוררת כיום בין ארצך ומדינת ישראל!

ארצי קטנה ודלה, ומישקלה המדיני בעולם אינו רב. גם לנו, כמו לאפיוור, אין דיבידיות רבות. אפשר לנלול בתשיבות היחסים בין מדינה אדירה כברית-המועצות ומולדתי הקטנה. אולם, אדוני ראשיה-המשלה, מי כמוך יודע כי במערכות עולם יש לעיתים גם למדינות קטנות מאוד חשיבות רבה. בעיות קטנות יכולות לגרום למלחמת-עולם גרעינית, ופתרוןן יכול לחולל שינויים עולמיים, העולים בהרבה על ממדיהן. בתקפה כי תוסיף, ביחסך אל מולדתך, דף מזהיר נוסף לרשימת הישגך ההיסטוריים, וכי כשרונותיך המיוחדים במינם יופעלו לשם הפגת המתחות בין מדינותינו ובמרחב שלנו, הריני נשאר, אדוני ראשיה-המשלה,

אני אפני

בכל הכבוד,

כמעט לגמרי בין הנידונים למחת בעצנות של אלימות ובריונות. אני יודע כי גם בארצות אחרות בולטים דוקא יהודים בין הפושעים הכלכליים למיניהם. בבית-הספר הציוני למדתי כי זוהי תוצאה נגימה מן התנאים המיוחדים, בהם גדלו היהודים בפזורה, במשך דורות רבים. ובכל זאת, אדוני ראשיה-המשלה, נשאר כי שמוך של ספק. וכאשר יש בלבנו שמוך של ספק בסוגיה של דיני נפשות, אין אדם ישר וזכאי להתעלם במינו.

מה גם, שמשפטים אלה מלווים כתבות ופליטונים בעתונות הסובייטית, שיש בהם כדי לעורר רגשות אנטי-יהודיים רומים באוכלוסיה אשר חונכה במשך מאות בשנים, עד להפיכת אוקטובר, עלידי כמרים, פיאודלים ועסקנים ריאקציוניים, לשנוא את היהודי. קראתי בעיון רב עשרות מאמרים כאלה. אני משער שכל אחד מהם, בנפרד, מוצדק מבחינת הנושא העובדתי שהוא מטפל בו. אני גם יודע כי צירופם יחד של הרבה מאמרים כאלה, בידי גוף מעוניין, יוצר רושם שונה מזה המתקבל כאשר קוראים כל מאמר לחוד, במקומו ובמסגרתו, כפי שעושה זאת הקורא הסובייטי.

ובכל זאת — גם כאן יש נימה כלשהי של ספק.

הנה כי כן, אדוני ראשיה-המשלה, מישאלתנו הראשונה: היינו מבקשים לשתכנעך עד מעבר לכל ספק סביר, כי אין כאן שום אפלייה, מודעת או בלתי-מודעת, לרעת היהודים.

★ ★ ★

יחסם של השלטונות הסובייטיים לדת היהודית, מצאתיה ומוסדותיה, מהרה בעייה מסובכת עוד יותר.

אני מסכים בהחלט שאין זה מעניינה של ממשלת ישראל. ממשלה זו אינה דתית, למרות ששותפים בה יסודות קלריקליים. רק אנשים מאמינים, החוזרים אמונה דתית אמיתית, זכאים להציג דרישות דתיות.

אם בכלל צריך מישוה למעון למען זכויותיהם הדתיות של היהודים בכרית-המועצות, הרי זה לא ממשלת ישראל, אלא גוף דתי בלתי-תלוי, כגון ועדה של ארמו"רים וגדולי-דת.

אני עצמי, אדוני ראשיה-המשלה, הנני בלתי-דתי. אני מתנגד לדת. אני סבור כי הדת היא גורם שלילי, פלגני, בדלני, ריאקציוני ומזיק בעולם המודרני. אני סולד מפני הפשרות והקנוניות של ממשלתי, המגבירות את עוצמתם של כוחות דתיים שליליים במדינתנו.

מבחינת זו אני רוחש אהדה מסויימת לנפיו של המישטר הסובייטי לשרש את הדתות — את כל הדתות — מחיי הציבור.

אולם אני נאלץ לשאול את עצמי: האם יחס הממשלה הסובייטית לדת היהודית, הוא כיחסה לכל שאר הדתות במדינה? האם איסור אפית המצות, למשל, בא במקביל לאיסורים דומים, החלים על הדת האורתודוקסית או הדת המוסלמית? האם בתי-כנסת יהודיים נסגרים באותו קצב כמו הכנסיות והמיסגים?

אני מודה בכל הכנות, כי אני יודע את התשובות לכך. הייתי רוצה להשתכנע כי אין כאן שום הפלייה. על כן אני זקוק לאינפורמציה אויביקטיבית, מהימנה ובלתי-תלויה.

הוא הדיון לגבי התרבות היהודית והשפה היהודית. אני רחוק משתיהן. כעבירי לאומי, בן אומה חדשה שקמה בארץ-ישראל, אני דוגל ביצירת תרבות עיברית חדשה, ובסיפוח השפה העיברית. אך אני יכול להסכים להגבלת זכותם של יהודים — אם הם רוצים בכך — להישאר נאמנים לשפתם ולתרבותם.

השאלה שאני שואל היא: האומנם הם רוצים בכך?

הדוקטרינה הסובייטית מכירה ביהודים כלאום, השווה בזכויותיו לשאר לאוצי ברית-המועצות. אולם לאום זה, כיחיד מבין כל הלאומים הסובייטיים, אינו מרוכז בשטח אחד. הוא מפורז בין שאר הלאומים. לכן אין לו מוסדות חינוך ותרבות טריטוריאליים. זה מוביל לי. אני גם משער שרוב היהודים הסובייטיים נושטים את שפת הגטו ותרבותו, ומצטרפים לתרבות הרוסית, כשם שרוב יהודי ארצות-הברית מתבוללים בקצב גובר והולך בתרבות האמריקאית.

אני רוצה רק להשתכנע שאומנם כן הדבר, שאומנם אין כל כפייה וקיפוח.

★ ★ ★

בעיית זכותם של יהודי ברית-המועצות להגר לישראל היא, אולי, הבעייה העדינה ביותר התלויה בזכותו של שני המדינות.

אני מאמין בזכותו של כל אדם להגר מארצו לארץ המוכנה לקבלו, כשם שאני מאמין בזכותו של כל אדם להתחתן ברצונו.

אולם ברור לי, אדוני ראשיה-המשלה, כי השקפת-העולם השלטת בברית-המועצות — שונה לחלוטין, וכי אין ביכולתנו — ובזכותנו — לכפות את השקפתנו על הוולת. בעוד אנשים כמוני מעמידים את האדם, כערך עליון, מעל לחברה — הרי ההשקפה הקומוניסטית של ברית-המועצות מעמידה את החברה מעל לאדם. ממילא אין המדינה הסובייטית מעניקה לאיש את חופש ההגירה, ואין כאן שום הפלייה כלפי היהודים דוקא.

אחזור ואדגיש: אני דוגל בדוקטרינה הצינית, הטוענת שכל היהודים חייבים להתרכז בארץ-ישראל, וכי יהודי המסרב לעשות זאת אינו אלא בוגד או טיפש (או שניהם גם יחד). אם רוצה יהודי לקשר את גורלו לעד עם גורל האומה הסובייטית, או האמריקאית, אני מוכן לכבד את הכרעתו, ומאחל לו הצלחה. לא אלך לשכנע אותו, לא אשלח אליו שליחים, לא אפעיל דיפלומטים כדי לקנות את דעתו.

השאלה היא, שוב: מהי המציאות? האם חלק מיהודי ברית-המועצות צות היה רוצה להגר לישראל — מתוך נטימנט משפחתי, לאומי, דתי או אחר? כמה יהודים כאלה יש בכרית-המועצות?

הציונים טוענים כי מרבית יהודי ברית-המועצות היו באים לכאן, אילו ניתן להם הדבר. הקומוניסטים טוענים כי רק שכבות-שוליים קטנות היו עושות כן, ומזכירים כי מבין המעטים שניתן להם לבוא לישראל, היו שחזרו לרוסיה.

אך אם אומנם רק מעטים היו באים מרוסיה (כמו מארצות-הברית) — מדוע לא להעניק להם זכות זו?

אני יודע שהדבר קשה מאוד. מובן לי כי בחברה סגורה, כמו זו הקיימת בברית-המועצות, התובעת מאוחרת נאמנות קיצונית למדינה ולמפלגה אחת, קשה לעכל וקשה להקיא את היהודים. אין הם מרוכזים בשטח אחד, שם אפשר להעניק להם זכויות לאומיות רגילות. ולמה, בניגוד לכל שאר הלאומים בכרית-המועצות, יש זיקה מסויימת (חוקה או חלשה) למדינה זרה, המשולבת במערך מדיני עיוין.

אני בא להתעלם ממציאות זו. אני בא רק לשאול: איך אפשר לשנות אותה, לטובת כל הצדדים, בדרכי הבנה ושלום?

★ ★ ★

מבחינה זו יש קשר בין שאלת העלייה, ובין שאלת הקו הסובייטי במרחב השמי. ישראל קשורה בקשר הדוק עם ארצות-הברית, בה רואה ברית-המועצות את יריבתה העיקרית. ברית-המועצות תומכת במדינות ערב, מספקת להן נשק ומצביעה למען באיים. אם העניק להמוני יהודים את הזכות להגר לישראל, יראו בכך הערבים התנקשות חמורה ביותר בשאיפותיהם.

יש כאן כמה מעגלי-קסמים, המחברים זה בזה. לא תיתכן עלייה מברית-המועצות — ללא הפגת המתח בין ישראל והערבים. אחד התנאים שיאפשרו הפגה זו, היא התקרבות ישראלית-סובייטית. זו לא תיתכן כל עוד משולבת ישראל במערך האמריקאי. ולישראל קשה לשים קץ להשתלבות זו — ללא הפגת המתחות בינה לבין הערבים.

אני מאמין כי אפשר לנתק מעגלי-קסמים אלה, ללא שינוי קיצוני במדיניותה ובהשקפתה של מדינתנו. אך אני בטוח שאפשר להשיג פשרה כלשהי, התקדמות כלשהי, לקראת מצב נורמלי יותר, גם לפני שינוי המישטרם בישראל ובארצות-ערב. אם יגלו ממשלות ישראל וברית-המועצות רצון טוב, סבלנות ויוזמה.

בהזדמנויות שונות הכריזה ממשלת ברית-המועצות רשמית, כי מטרת מדיניותה במרחב